

Kinnitatud 21.02.2022 käskkirjaga nr 1-2/22/63

KALANDUS 2022–2025

ÜHISPROGRAMM

Sisukord

1	Sissejuhatus	3
2	Programmi juhtimiskorraldus.....	3
3	Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve	5
4	Olukorra lühianalüüs	7
5	Meetmed, tegevused ja teenused	10
5.1	Kestlik kalandus	10
5.1.1	Kutseline kalapüük	10
5.1.2	Vee-elusressursside töötlemine ja turustamine.....	12
5.1.3	Vesiviljelus	14
5.1.4	Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi keskkonnakaitsemeetmete rakendamine	15
5.1.5	Kalavarude ja -püügi haldamise ja kaitse korraldamine.....	16

1 Sissejuhatus

Tulemusvaldkond	Põllumajandus ja kalandus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti toit on tarbijate poolt eelistatud, elukeskkond on hoitud, toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukondade elujõud kasvab.
Tulemusvaldkonna vastutaja	Maaeluministerium
Valdkonna arengukava	Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030
Valdkonna arengukava visioon	Eesti toit on hinnatud ja maal on hea elada.
Programmi nimi	Kalandus
Programmi eesmärk	Kestlik kalandus, mis tagab sektori konkurentsivõime ning kalavarude säästliku majandamise.
Programmi periood	2022–2025
Vastutaja (kaasvastutaja)	Maaeluministerium Keskkonnaministerium
Kaasvastutajad (MeM ministeriumi valitsemisala asutused)	Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (PRIA), Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA)
Kaasvastutajad (KeM ministeriumi valitsemisala asutused)	Keskkonnaamet (KeA)

Kalavarud on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult. Kalavarude kasutamist ja kaitset tuleb korraldada viisil, mis tagab varude kestlikkuse, võimaldades samas saada nende kasutamisest võimalikult suurt sotsiaalset ja majanduslikku tulu. Kalanduse majanduslike eesmärkide täitmiseks on oluline luua tingimused elujõulisele ja konkurentsivõimelisele vesiviljelus-, kalapüügi- ja vee-elusressursside töötlemise sektorile, pöörates enim tähelepanu tootlikkuse tõstmisele ja lisandväärtuse kasvule. Kalanduse programmiga aidatakse nende eesmärkide saavutamisele kaasa.

2 Programmi juhtimiskorraldus

Kalanduse programm on Maaeluministeriumi ja Keskkonnaministeriumi ühisprogramm, mis hõlmab mõlema ministeriumi kalandusvaldkonna vastutusala kirjeldusi, mõõdetavaid väärtusi ning eelarvetabeleid. Ühisprogrammi kinnitavad maaeluminister ja keskkonnaminister käskkirjaga vastavalt pädevusjaotusele.

Programm on arengukavas „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ seatud alaeesmärgi rakendamiseks vajalikke meetmeid ja tegevusi kirjeldav dokument.

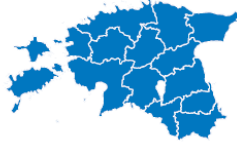
PõKa 2030 VISIOON: Eesti toit on hinnatud ja maal on hea elada

ÜLDEESMÄRK

Eesti toit on eelistatud, keskkond ja elurikkus on hoitud,
toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukonnad on elujõulised

ALAEESMÄRK

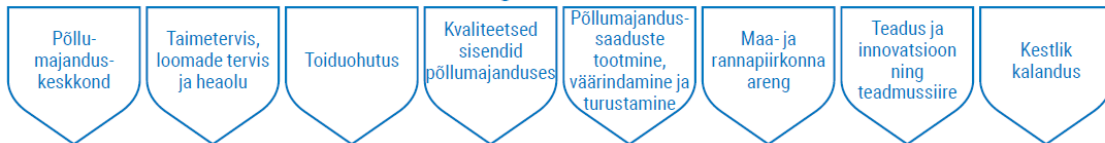
Tark ja kestlik põllumajandus,
toidutootmine ja maaelu ning
ohutu toit ja hoitud keskkond

ALAEESMÄRK

Kestlik kalandus, mis tagab
kalandusvaldkonna
konkurentsivõime ja kalavarude
jätkusuutliku majandamise

Tegevussuunad

Horizontaalsed arendusteemad

Biomajandus, eksport, keskkond ja maapiirkonna terviklik areng,

samuti võrdsed võimalused ja hea riigivalitsemine, sh: teadmistepõhine kaasav poliitika- ja õigusloome, sihtrühmade teadlikkuse tõstmine, kvaliteetsete avalike teenuste osutamine, tõhus riskijuhtimine ning IT-haldus ja terviklikud järelvalve süsteemid (sh strateegiliste riskide hindamine, toiduohutus, selge vastutus jm).

PõKa 2030 kaheksas tegevussuund on kestlik kalandus, mis sisaldab nelja eesmärki:

- keskkonnateadlikult ja jätkusuutlikult kalavarusid majandades on kalavarud heas seisus;
- keskkonnateadliku harrastuspüügi kasv;
- kalandus- ja vesiviljelussektor on jätkusuutlik ja konkurentsivõimeline;
- kalandus- ja vesiviljelussektori toodang on kvaliteetne, kõrge lisandväärtuse ja suure ekspordipotentsiaaliga.

Tulemusvaldkond „Põllumajandus ja kalandus“ on seotud tulemusvaldkonnaga "Keskkond“.

Ühisprogrammi dokument koosneb ühest meetmest ja viiest tegevusest. Maaeluministeerium vastutab kutselise kalapüügi, vee-elusressursside töötlemise, vesiviljeluse tegevuste ja teenuste eest ning koostöös Keskkonnaministeeriumiga töötab välja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) 2021–2027 rakenduskava ja selle keskkonnakaitsemeetmed. Keskkonnaministeerium vastutab kalavarude haldamise ja kaitse, kutselise kalapüügi võimaluste kehtestamise ning harrastuspüügi korraldamisega seotud tegevuse ja teenuste eest. Ühisprogrammi ja meetme tasandi mõõdikute kogumise tagab vastutusosalast olenevalt üks või teine ministeerium.

MeM on kaardistanud kutselise kalapüügi ning vee-elusressursside töötlemise ja turustamise teenuste protsesse ning 2022. aasta I kvartalis on kavas koostada vesiviljeluse teenuste protsesside kaardistus.

Kalanduse programmi 2022. aasta MeM eelarve kulude, mitterahaliste kulude ja investeeringute maht on 28 339 329€ (Tabel 2). KeM eelarve kulude, mitterahaliste kulude ja investeeringute maht on 5 938 724€ (Tabel 3). Ministeeriumid avalikustavad dokumendi oma kodulehel 15 tööpäeva jooksul pärast seda, kui Riigikogu on riigieelarve vastu võtnud. Ühisprogrammi uuendatakse igal aastal RES protsessi käigus või vastavalt vajadusele. Ühisprogrammi eelarvet seiratakse kord kvartalis ning tegevusi kord poolaastas.

Programmi rahastamiskava koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Rahastamiskava sisaldab kulu (sh välisvahendeid). Programmi rahastamiskava esitatakse kuluarvestuse infosüsteemis (KAIS). Struktuurivahenditega seotud muudatusi kajastatakse EMKF 2014–2020 perioodil ja EMKVF 2021–2027 perioodil toetuse andmise tingimuste käskkirjades. Mõlemad ministeeriumid

koostavad igal aastal ühisprogrammi rakendamise kohta eraldi tulemusaruande, mis esitatakse Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt 1. juuniks.

3 Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk on kestlik kalandus, mis tagab kalandusvaldkonna konkurentsivõime ning kalavarude jätkusuutliku majandamise. Programmi eesmärgi saavutamist jälgitakse järgmiste mõõdikute abil.

Tabel 1. Programmi mõõdikud koos algtasemetega ja sihttasemetega aastate kaupa

Mõõdik, sh allikas	Algtase (2020)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Heas seisus varud, %/Keskonnaministeerium	39	53	60	61	61
Lisandväärtus töötaja kohta ettevõttes, mis tegelevad kalandusega (kutseline kalapüük, vesiviljelus ja kala töötlemine), €/Statistikaamet	28 751 (2019)	29 000	29 000	29 000	29 500
Töökohtade arv ettevõttes, mis tegelevad kalandusega (kutseline kalapüük, vesiviljelus ja kala töötlemine), Statistikaamet	1991 (2019)	1857	1850	1855	1875

Ühisprogrammi eelarve koosneb Maaeluministeeriumi ja Keskonnaministeeriumi viie tegevuse eelarvest.

Tabel 2. Maaeluministeeriumi eelarve (tegevused 1–4)

Eelarve jaotus	2021 kinnitatud eelarve	2022 eelarve	Muutus €	Muutus %	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve
Kulud, €	-27 721 864	-27 877 569	-155 705	0,06%	-16 968 468	-10 833 736	-16 436 349
... sh välistoetused ja kaasrahastus, €	-25 609 656	-25 599 617	10 039	0,04%	-14 636 598	-8 500 000	-14 100 000
Investeeringud, €	-43 708	-47 985	-4 277	10%	-47 985	-47 985	-47 985
... sh välistoetused ja kaasrahastus	0	0	0	0%	0	0	0
Mitterahalised kulud, €	-687 328	-413 775	273 553	40%	-441 745	-441 745	-441 745

Tabel 3. Keskonnaministeeriumi eelarve (tegevus 5)

Eelarve jaotus	2021 kinnitatud eelarve*	2022 eelarve	Muutus €	Muutus %	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve
Kulud, €	-5 668 391	-5 616 373	52 018	-1%	-5 416 571	-4 292 997	-4 274 374
... sh välistoetused ja kaasrahastus, €	-1 483 052	-1 083 399	399 653	-27%	-1 123 073	-12 390	0
Investeeringud, €	-110 381	-188 299	-77 918	71%	-151 196	-151 196	-77 608
... sh välistoetused ja kaasrahastus	0	0	0	0%	0	0	0

Mitterahalised kulud, €	-134 814	-134 052	762	-1%	-101 413	-94 351	-94 090
--------------------------------	----------	----------	-----	-----	----------	---------	---------

**2021.aasta kinnitatud eelarve pilti on kaastatud stsenaariumid (kinnitatud eelarve, lisaelarve, Vabariigi Valituse liigendus).*

Teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatud toetused või teenuskohtade ülalpidamine) ja kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majanduskulud). Struktuurivahenditest rahastatavate teenuste puhul on eraldi välja toodud see osa teenuse otsekulust, mida rahastatakse struktuurivahenditest. Investeeringute eelarvet kajastatakse programmi, meetme ja tegevuse tasemel. Programmide teenuste hinnas sisaldub põhivara kulum. Teenuse hindades kajastatakse amortisatsioonikulu selleks, et kanda investeeringu kuluks soetatava põhivara kasuliku eluea jooksul. Põhivara kulum kajastatakse programmi, meetme ja tegevuse tasemel mitterahalistes kuludes.

Olulised tegevused Maaeluministeeriumi valitsemisalas 2022-2025 eesmärkide täitmiseks:

- Luuakse tingimused merevesiviljeluse arenguks. Selleks, et merevesiviljeluse areng ei tooks kaasa olulist negatiivset mõju merekeskkonnale, on vajalik välja töötada ja rakendada merevesiviljeluse arengut võimaldavad keskkonna leevendus- ja kompensatsioonimeetmed.
- Kutselise kalapüügi lubade taotlemise ja kalapüügiga seonduvate andmete esitamise lihtsustamiseks ettevõtjatele juurutatakse andmete esitamiseks elektroonilised lahendused. Tänapäevaste infotehnoloogiliste lahenduste ja elektroonilise andmevahetuse parendamise toel väheneb ettevõtjate ja kalandus-administratsiooni halduskoormus, paraneb andmete kvaliteet ja ühtlasi muutub tõhusamaks ka järelevalve ebaseadusliku tegevuse üle.
- Vee-elusressursside väärimisel väärtusahelas soodustatakse kõrgema lisandväärtusega toodete tootmist. Majanduslikult elujõulisema ja konkurentsivõimelisema kalandussektori arenguks on jätkuvalt vajalik pöörata tähelepanu lisandväärtuse kasvule tootearenduse ja tehnoloogilise võimekuse suurendamise kaudu, mis tagab kohalike ja seni kasutamata vee-elusressursside (sh töötlemisjääkide) efektiivsema kasutamise. Vee-elusressursside väärimiseks uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamisel jätkatakse ettevõtete koostöö toetamist teadus- ja arendusasutustega, ka rahvusvaheliselt.
- Kalandusega seotud rannakogukondade arengut soodustatakse kalanduse tegevusrühmade tegevuse kaudu. Kogukonna juhitud kohaliku arengu põhimõtet rakendatakse kalanduspiirkondade tegevusstrateegiate koostamisel ja elluviimisel ning edendatakse kalanduspiirkondade koostööd nii riigisisel kui ka rahvusvahelisel tasandil. Ranna- ja siseveekogude püügisektori konkurentsivõime tõstmiseks edendatakse ühistegevust püütud saagile lisandväärtuse andmisel ja toodangu turustamisel. Kalanduspiirkondades kalasadamate arendamine loob tingimused kala maaletoomise võimaluste parendamiseks ja pakutavate teenuste laiendamise sadamakulude katmiseks. Toetatakse investeeringuid kalanduspiirkondade majanduspotentsiaali, sinimajanduse ja rannikuturismi ressursside kasutuselevõtmiseks, et laiendada ranna- ja siseveekogude kalurite majandustegevuste mitmekesisust ning suurendada vastupidavust võimalikele majandus- ja keskkonnakriisidele. Kalanduspiirkondades edendatakse kalandus- ja merendustraditsioone ning kultuuripärandit rannakogukondade identiteedi tugevdamiseks ja suurendatakse kalanduskogukondade oskusi ja teadmisi.
- Toetatakse investeeringuid taastuvenergeetika kasutuselevõtmiseks kõikides kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise ja vee-elusressursside väärimise etappides.
- Soodustatakse keskkonnahoidlikku tootmist bioloogiliste ressursside säästlikuks kasutamiseks, toetades tootearenduse ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist.

- Viiakse ellu vesiviljeluse tauditõrjeprogramm kalahaiguste tõrjumiseks ja seireks. Tauditõrjeprogrammiga saavutatav taudiivaba staatus loob ettevõtjatele paremad tingimused kauplemiseks.
- Kala tarbimise suurendamiseks Eesti leibkondades jätkatakse üleriigilise kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tutvustamise ja teavitamise kampaaniaga “Kala kõlab hästi“, mis pöörab tähelepanu kõikidesse vanusegruppidesse kuuluvate elanike kalatoodete tarbimise olulisusele ning aitab kaasa Eesti kala väärimdamisele ja turustamisele.

Olulised tegevused Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas 2022–2025 eesmärkide täitmiseks:

- Kalavarude hea seisundi saavutamiseks ja säästlikuks kasutamiseks kavandatakse liigse püügikoormusega piirkondades vähendada kasutada lubatud püügivahendite arvu ning ajakohastada kalavarude kaitsemeetmeid (alammõõdu korrigeerimine, ajalis-ruumilised piirangud, selektiivset püüki toetavad meetmed). Selleks rakendatakse teadmispõhist lähenemist, tuginedes otsuste tegemisel kalavarude seisundi hindamisele ja teadussoovitustele.
- Kalavarude taastamisemeetmete rakendamine - rändeteede avamine (paisude ja ummistunud jõgede suudmetes kaladele läbipääsud kudealadele); elupaikade ja koelmute taastamine; ohustatud kalaliikide asustamine.
- Elektrooniliste infosüsteemide täiendamine. Ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks täiendatakse järelevalve elektroonilisi kontrollimise võimalusi ning kaasatakse vabatahtlikke kudealade kaitsmisel. Harrastuskalapüügi edendamiseks ajakohastatakse infosüsteemi (TEHA), et lubade väljastamine ja andmete esitamine oleks ladusam.
- Harrastuspüügi taristute toetamine, mis tõstab teenuse kvaliteeti ja populaarsust ning vähendab keskkonnakasutusest tingitud mõjusid loodusele.
- Harrastuskalastajate keskkonnateadlikkuse tõstmine.

4 Olukorra lühianalüüs

Majanduslikult elujõulise ja konkurentsivõimelise kalandussektori arengus pööratakse tähelepanu lisandväärtuse kasvule nii kutselise kalapüügi, vee-elusressursside töötlemise, säästva sinimajanduse arendamise kui ka vesiviljeluse sektoris. Selleks toetatakse nii püütud kala kui ka vesiviljeluse toodangu väärimdamist ja seni kasutamata vee-elusressursside efektiivsemat kasutamist. Nende eesmärkide saavutamiseks toetatakse tootearendust ja uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist ettevõtete ja teadus- ja arendusasutuste koostöö ning Eesti teadlaste rahvusvahelises teaduskoostöös osalemise kaudu.

Majanduslikult olulistest kalavarudest on praegu heas seisus alla poole. Kalavarude hea seisundi saavutamiseks on vaja vähendada püügikoormust nende kalavarude kasutamisel, mis ei ole heas seisundis (eelkõige ahven ja koha). Samuti on vaja ajakohastada kalavarude kaitsemeetmeid. Kalavarude looduslikuks taastamiseks taastatakse kalade elupaiku ja kudealaid ning avatakse kalanduse seisukohalt olulistele jõgedele rajatud paisudel ja ummistunud jõe suudmetes kaladele läbipääsud kudealadele. Ohustatud kalaliikide varude taastamiseks asustatakse veekogudesse kalade noorjärke. Lisaks on kalavarude hea seisundi ja säästliku kasutamise tagamiseks vaja parandada järelevalvesüsteeme ning ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks täiendada elektroonilise järelevalve võimalusi.

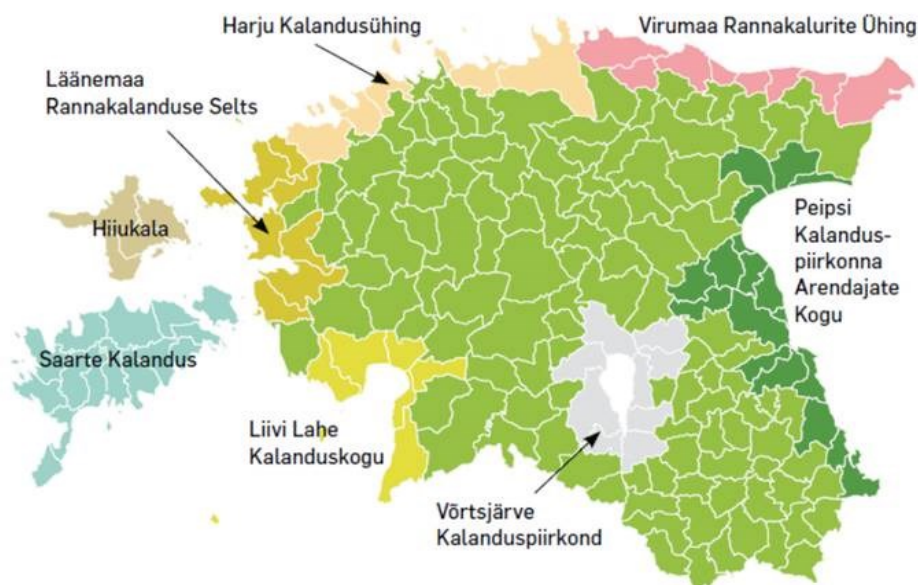
Ranna ja siseveekogude kalapüügi- ja vesiviljelussektori konkurentsivõime ja tulusus on madal, mis muuhulgas tuleneb ebapiisavast ühistegevusest toodangu väärimdamisel ja turustamisel ning on tingitud ka kalapüügi hooajalisusest, mistõttu on vaja tähelepanu pöörata ranna- ja siseveekogude kalurite ühistegevusele ja tegevuste mitmekesistamisele.

Säästva sinimajanduse kasvu toetab kestliku kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise ja vee-elusressursside väärimdamise kõrval ka jõukate rannikukogukondade areng.

Kalanduspoliitika sotsiaalmajanduslike eesmärkide saavutamiseks on oluline edendada ranna- ja sisevetepüüki nii, et püügitegevusest sõltuvad kalurid jõuavad rahuldava elatustasemeni ja nende investeerimissuutlikkus kasvab. Vee-elusressursside väärimdamie ja otseturustamise jätkuv toetamine loob võimalused lühikeste tarneahelate tekkeks ning soodustab väikeste kuid kvaliteetsete koguste turustamist otse tarbijale. Vee-eluressursside väärimdamisel on olulisel kohal kestlikkus, kus muuhulgas keskendutakse ressurssidele, mille potentsiaal on kasutamata või vähe kasutatud ja mille väärimdamine ei suurenda survet keskkonnale (sh kaassaadused, jäätmed, jäägid, väheväärtuslik või madalakvaliteediline biomass), millega tagatakse vastavus elurikkuse, kliimanetraalsuse ja ringmajanduse eesmärkidega.

Kalanduspiirkondade ja kestliku sinimajanduse arengu soodustamiseks on vajalik koostöö jätkumine sektorite esindajate ja teadlaste vahel ning algatusrühmade töö riigisisene ja rahvusvaheline koordineerimine.

Ranna- ja siseveekogude kalanduse arendamisel on sektori toetamine kogukonna juhitud kohaliku arengu põhise lähenemise kaudu andnud häid tulemusi, mis samuti edendab kalurite omavahelist koostööd ja ühistegevust (joonis 1).

Joonis 1. Kalanduspiirkonnad

Kalandussektori ettevõtete investeeringute soodustamiseks toetatakse keskkonnasõbralike ja energiasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõttu, soosides ressursside tõhusamat kasutust. Kalatöötlemis- ja vesiviljelussektoris tegutsevatele mikro- ja väikeettevõtjatele, kellel on olnud madal omafinantseeringuvõime, ning väikeste ja keskmiste suurustega ettevõtetele (VKE), kellel on olnud raske saada pikaajalisi laene, võimaldatakse turutõrgete leevendamiseks ligipääsu laenurahale.

Tööjõu vananemine, erialaspetsialistide ja oskustööjõu nappus ning kalandussektori vähene atraktiivsus noorte silmis vajab sektori kestlikkuse tagamisel terviklikku käsitlust. Sektori atraktiivsuse tõstmiseks on vaja jätkata valdkonnast positiivse kuvandi loomist ning tõhustada koostööd teadus- ja haridusasutuste, ettevõtete ning administratsiooni vahel.

Nii kalavarude hea seisundi saavutamiseks kui ka kalandussektori konkurentsivõime tõstmiseks vajalikke tegevusi rahastatakse peamiselt Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) 2014–2020 vahenditest ning tulevikus ka Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) 2021–2027 vahenditest. Mitmesuguseid harrastuskalapüügi tugevdamise meetmeid ja kalanduse teadlikkuse tõstmise tegevusi rahastatakse ka Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu. Lõhelistele rändeteede avamist kalanduslikult

olulistele jõgedele rajatud paisudel on seni rahastatud Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi vahenditest. Seetõttu võib Euroopa Liidu tõukefondide vahendite oluline vähenemine seada ohtu sektori arendamiseks vajalike tegevuste jätkumise.

2020. aastal COVID-19 levikust tingitud müügikäibe vähenemise tõttu fokusseeriti EMKF toetusmeetmeid müügikäibe vähenemise hüvitamisele kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise ning töötlemisega tegelevatele ettevõtjatele. Erakorralistest olukordadest tingitud sektori tarneraskuste leevendamiseks pööratakse EMKVF toetusmeetmete kavandamisel tähelepanu ka riskijuhtimismeetmetele. 2022. aastal keskendutakse EMKVF 2021-2027 rakenduskava väljatöötamise raames uue finantsperioodi toetusmeetmete kavandamisele. Seoses Euroopa Liidu (EL) 2021–2027 finantsperioodi rakendamise aluseks oleva EL struktuurabifondide üldsätete määruse jõustumisega juunis 2021 ja EMKVF 2021–2027 alusmääruse jõustumisega juulis 2021, kavandame EMKVF 2021–2027 rakenduskava Vabariigi Valitsusele ja seejärel Euroopa Komisjonile heaks kiitmiseks esitamist 2022. aasta I kvartalis. Rakenduskava saab esitada Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks pärast seda, kui Euroopa Komisjonile on esitatud kooskõlastamiseks partnerluslepe ühtekuuluvuspoliitika fondide ning Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi rakendamiseks perioodil 2021–2027, mille esitamine Euroopa Komisjonile on kavandatud märtsis 2022.

EMKVF 2021–2027 rakenduskava elluviimise aluseks oleva kalandusturu korraldamise seaduse eelnõu Vabariigi Valitsusele heaks kiitmiseks esitamist kavandame 2022. aasta I kvartalis. Arvestades rakenduskava läbirääkimisteks Euroopa Komisjoniga 2022. aasta esimesel poolaastal ja EMKVF rakendamiseks vajalike siseriiklike õigusaktide jõustamiseks kuluvat aega, kavandame esimeste EMKVF 2021–2027 toetusmeetmete avanemist 2023. aasta alguses. EMKF 2014–2020 rakenduskava elluviimine jätkub kuni 2023. aastani arvestusega, et kõik toetatavad tegevused peavad olema lõpetatud ja kuludokumendid esitatud 30. juuniks 2023. aastal.

Vabariigi Valitsuse algatatud riigi 2021. aasta lisaeelarve seaduse § 1 osas 6 nähti Vabariigi Valitsuse reservidest Maaeluministeriumile ette 1 821 000 eurot, millega anti riigiabi Eesti kalamajandussektori toetamiseks kala turustamisega tekkinud raskustest tingitud kahjude hüvitamiseks seoses COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse levikuga. Meetme kaudu said toetust neli kalapüügitoodete töötlemisega tegelevat ettevõtet ca 300 000 euro ulatuses, mis võimaldas Toidupanga kaudu pakkuda toiduabi ja vältida toiduraiskamist.

5 Meetmed, tegevused ja teenused

5.1 Kestlik kalandus

Meetme eesmärk on kestlik kalandus, mis tagab kalandusvaldkonna konkurentsivõime ning kalavarude säästliku majandamise.

Tabel 4. Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2019)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Kutselise kalapüügi lisandväärtus sektori töötaja kohta, €	48 689	56 500	57 000	57 500	58 000
Vesiviljeluse lisandväärtus sektori töötaja kohta, €	27 486	24 400	24 600	24 800	25 000
Tulemiga „vastab nõuetele“ kontrollide osakaal kalakaitses, %	68 (2020)	tase ei ole langenud	tase ei ole langenud	tase ei ole langenud	tase ei ole langenud
Majanduslik mõju (sotsiaalmajanduslik mõju) harrastaja kohta aastas, €	210 (2020)	278	278	320	320

5.1.1 Kutseline kalapüük

Programmi tegevuse eesmärk on tagada elujõuline ja konkurentsivõimeline kutseline kalapüügisektor.

Poliitika kujundamise ja elluviimise kaudu loome tingimused elujõulise ja konkurentsivõimelise kutselise kalapüügisektori arenguks, mis põhineb piiratud loodusliku kalavaru kasutamisel. Sektori sellise arengu eelduseks on heas seisus kalavarud.

Eesti kutselise kalanduse kogusaagist saadakse püügil rannavetest ja siseveekogudest alla 20%. Statistikaameti andmetel on 140 kutselise kalapüügiga tegelevas ettevõttes töötajaid kokku 607. Ranna- ja siseveekogude kutselisel kalapüügil, kus peamiselt tegutsevad füüsilisest isikust ettevõtjad, on kutselise kalapüügi loa välja võtnud 1388 ettevõtjat, kelle lubadele on kantud kokku 2336 kalurit. Läänemere traalpüügi- ja kaugpüügisektoris, kus saadakse enam kui 80% kogu Eesti väljapüügist, tegutseb 23 ettevõtet ja kokku ligikaudu paarsada kalurit. Kuna ranna- ja siseveekogude kalanduses on kasutada oleva kalavaru kohta püügiga tegelevate isikute arv suur, siis püügist saadav keskmine tulu ühe isiku kohta on madal ning kalapüük ei ole enamikule ranna- ja siseveekogude kaluritele ainsaks sissetulekuallikaks (ligikaudu kolmandik loa omanikest püüab alla 200 kg kala aastas). Piiratud kalavaru tingimustes tagab oskusteabe ja traditsioonide kestmise, konkurentsivõime püsimise ning ettevõtjate tehtud investeeringute järjepidevuse ajaloolisel püügikäigul põhinev kalapüügivõimaluste jaotussüsteem. Ranna- ja siseveekogude kalapüügis otsime jätkuvalt võimalusi, kuidas tasakaalustada püügikoormust ja kutselise kalapüügiga tegelevate arvu kasutada oleva kalavaruga. Ranna- ja siseveekogude kalurite püügist sõltuva sissetuleku suurendamiseks toetame tegevuste mitmekesistamist ja lõimimist sinise majanduskasvu (sinine majanduskasv on pikaajaline strateegia, mis toetab säästvat majanduskasvu mere- ja merendussektoris tervikuna) teiste valdkondadega (nt rannikuturism, merebiotehnoloogia). Keskmine palk kutselise kalapüügi ettevõtetes 2019. aastal moodustab 81,8% Eesti keskmisest.

Kutselise kalapüügiga tegelevate ettevõtete majandusnäitajate parandamiseks toetame püütud saagi väärindamist ja otseturustamist. Samuti jätkame uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist vee-elusressursi väärindamiseks ja paremaks kasutamiseks, soodustades selle saavutamiseks ettevõtete

koostööd teadus- ja arendusasutustega. Teadmistepõhisema poliitika kujundamisele aitab kaasa osalemine rahvusvahelistes teaduskoostöö võrgustikes JPI Oceans ja SCAR-Fish ning raamprogrammi „Euroopa horisont“ missioonivaldkonna „Terved ookeanid, mered, ranniku- ja siseveed“ töörühmas.

Ühtlasi toetame Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös ERA-NET Cofund BlueBio's ja ERA-NET Cofund Blue Economy's rakendusuuringute programmi kaudu.

Kalasadamate ja lossimiskohtade väljaarendamise toetamisega loome eeldused selleks, et maale toodav kala oleks kvaliteetne ning mitut eesmärki täitvad kalasadamad teeniksid tagasi vähemalt osa ülalpidamisega seonduvatest kuludest. Kalapüügiga kaasnevate kulutuste vähendamiseks toetame investeringuid kalalaevade energiatõhususe suurendamiseks.

Ranna- ja siseveekogude püügisektori konkurentsivõimet toetame sellega, et edendame ühistegevust püütud saagile lisandväärtuse andmisel ja toodangu turustamisel. Läänemere traalpüügisektoris toimib selline lähenemine juba praegu hästi selleks loodud tootjaorganisatsioonide toel. Ranna- ja siseveekogude püügisektoris on praeguseks loodud üks tootjaorganisatsioon ning sellises vormis ühistegevust tuleb selles sektoris edendada ja toetada ka edaspidi. Samuti jätkame ranna- ja siseveekogude kalanduse arendamist kogukonna juhitud kohalikul arengul põhineva lähenemise kaudu, mis edendab kalurite omavahelist koostööd ja ühistegevust nii sektori sees kui ka laiemalt kalanduspoliitika kujundamisel. Kalapüügi optimaalseks korraldamiseks on Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel üheks võimaluseks majanduslikult olulisemate kalaliikide püügivõimaluste jaotamisel püügivahendite piirarvu jaotamisele lisaks aastase lubatud saagi jaotamine väljapüügimahuna püügivahendite kohta. Muudatus võimaldab püügiõiguse omanikel stabiilsemat püügivõimaluste kasutust.

Tööjõu vananemine ja kutselise kalapüügi vähenemine atraktiivsus noorte jaoks vajab sektori kestma jäämise tagamiseks sektorist positiivse kuvandi loomist ja tõhusamat koostööd teadus- ja haridusasutuste, ettevõtete ning administratsiooni vahel. Kalapüügisektori ettevõtete omavahelise parema koostöö tagamiseks ja konkurentsivõime suurendamiseks jätkame teavitus-, koolitus- ja nõustamistegevustega Kalanduse Teabekeskuses.

Selleks, et muuta kutselise kalapüügi lubade taotlemist ja püügiga seonduvate andmete esitamist ettevõtjatele lihtsamaks, on vaja jätkata elektrooniliste lahenduste parendamist ja juurutamist. Eriti alakasutatud on tänapäevaste elektrooniliste lahenduste potentsiaal kutselise ranna- ja siseveekogude kalapüügi aruandluses, kus e-lahenduste olemasolust hoolimata tehakse elektrooniliselt alla 25% kõikidest toimingutest. Kavandame ranna- ja siseveekogude kalapüügil üleminekut üksnes elektroonilisele andmeesitusele. Tänapäevaste infotehnoloogiliste lahenduste ja elektroonilise andmevahetuse parendamise toel saame vähendada ettevõtjate ja kalandus-administratsiooni halduskoormust, suurendada andmete töötluskiirust, parandada andmete kvaliteeti ja tõhustada operatiivset järelevalvet.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA ja Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA). PTA peamisteks teenusteks on kutselise kalapüügi korraldus ja turukorralduse järelevalve, PRIA korraldab riiklike ning EMKF toetuste andmist ja toetustega seotud järelevalvet.

Tabel 5. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2019)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Ranna- ja sisevete kalapüügi sektoris hõivatute keskmine vanus	53,4	54	54	54	54
Kutselise kalapüügi ettevõtete töökohtade arv	607	535	530	525	520

Kutselise kalapüügi ettevõtete keskmine palk (suhe Eesti keskmisesse), %	81,8	94	96	98	98,5
Kutselise kalapüügi ettevõtete müügitulu, €	70 392 500	65 100 000	65 400 00	65 700 000	66 000 000

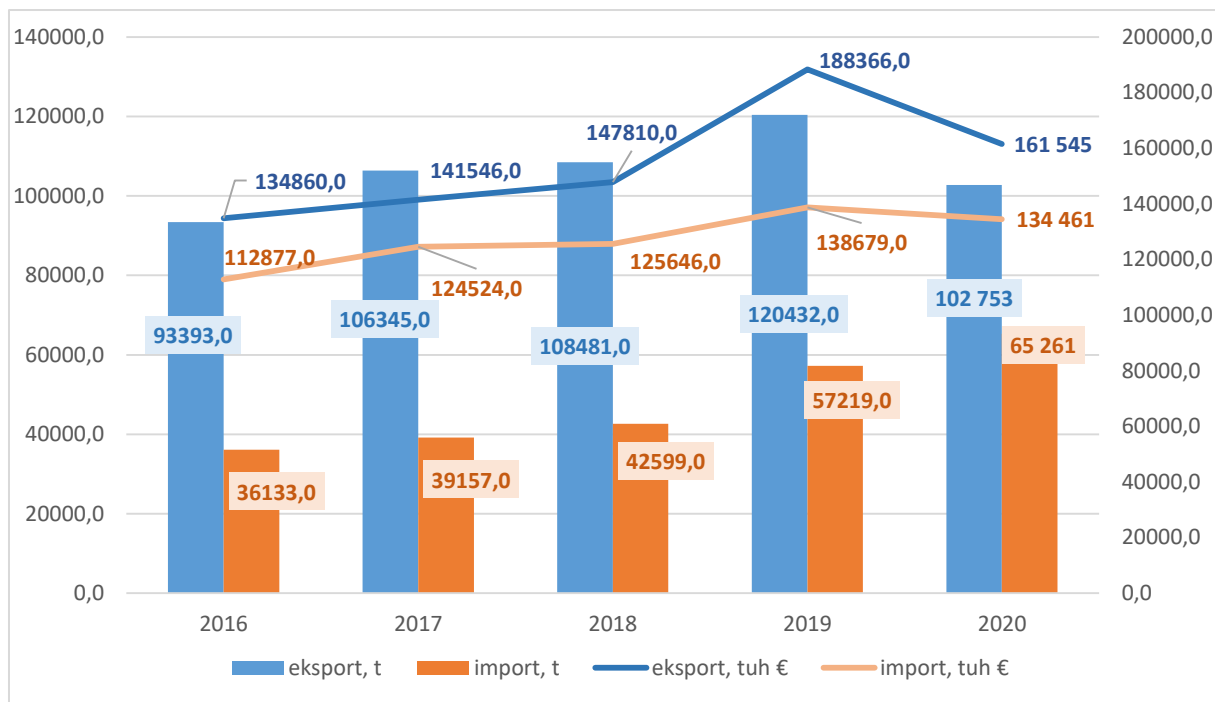
5.1.2 Vee-elusressursside töötlemine ja turustamine

Programmi tegevuse eesmärk on kalandus- ja vesiviljelussektori kvaliteetne, kõrge lisandväärtuse ja suure ekspordipotentsiaaliga toodang.

Poliitika kujundamise ja rakendamise loome tingimused majanduslikult elujõulisema ja konkurentsivõimelisema kalatöötlemissektori arenguks, pöörates enim tähelepanu lisandväärtuse kasvule tootearenduse kaudu ja kaasates selle saavutamiseks senisest enam teaduspotsentsiaali. Bioloogilise ressursi säästlikust kasutamisest lähtudes soodustame keskkonnahoidlikku töötlemist, toetades tootearendusliku ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist kohalike ja seni kasutamata vee-elusressursside (sh töötlemisjääkide) efektiivsema kasutamise kaudu, liikudes seejuures väärtusahelat pidi kõrgema lisandväärtusega toodete tootmise poole. Selleks toetame vee-elusressursside väärimise uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist ettevõtete koostöö kaudu teadus- ja arendusasutustega. Ühtlasi toetame Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös ERA-NET Cofund BlueBio's ja ERA-NET Cofund Blue Economy's rakendusuuringute programmis.

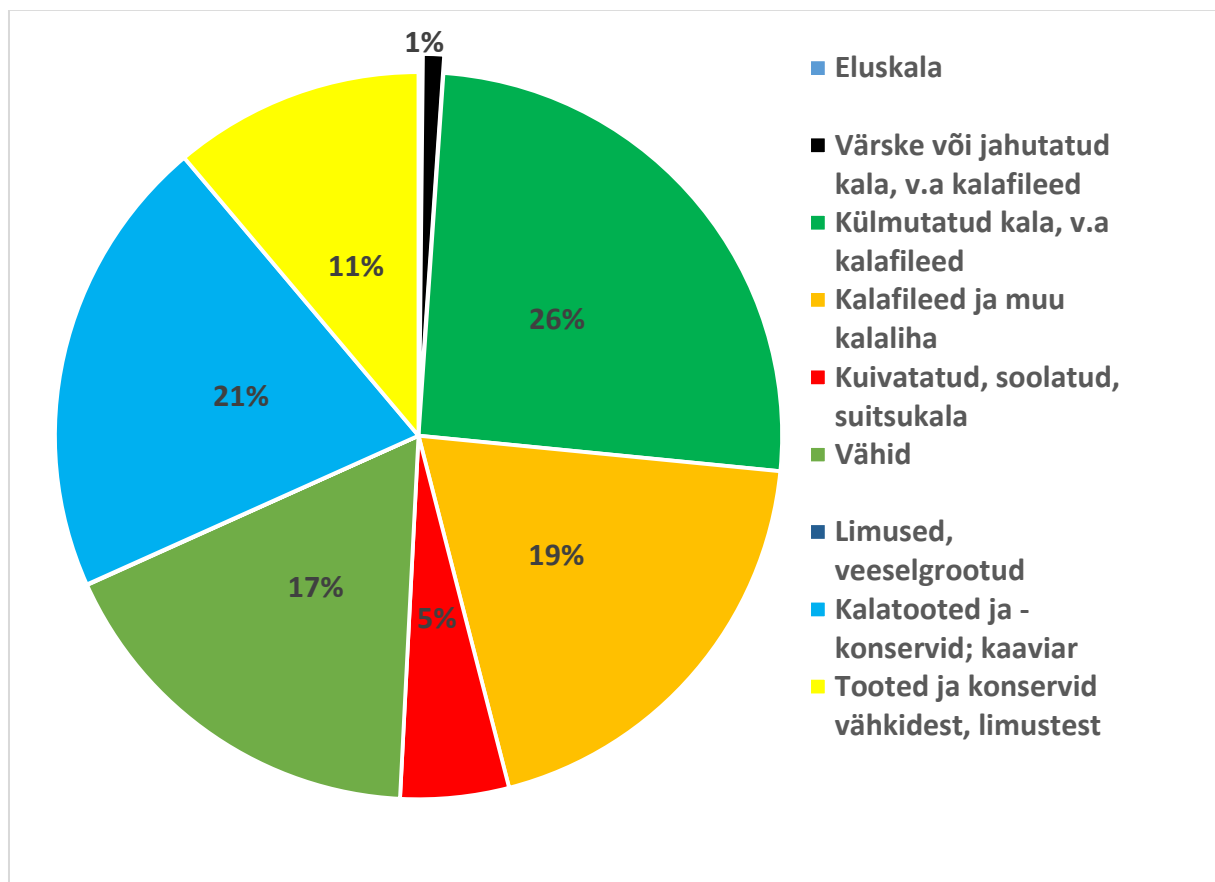
Eestis on kalatarbimine viimase kolme aastaga langenud, jäädes elaniku kohta 15 kg-ni aastas. Eesti kalatoodetega isevarustatuse tase oli 2020. aastal 377%, mida mõjutas oluliselt kutselise kalapüügi sektori püügivõimaluste vähenemine Läänemerel. Kvaliteetse ja kõrge lisandväärtusega kala- ja vesiviljelustoodang, tarbijateadlikkuse kasv ja kalavarude kestlik majandamine loovad eeldused toodete tarbimise suurendamiseks. Siseriikliku kalatarbimise suurendamiseks algatasime 2021. aasta alguses teavituskampania kalatoodete tarbimise propageerimiseks, mis kestab 2023. aasta märtsini.

Kuna Eestis püütakse kala pea neli korda rohkem, kui siin ära tarbitakse, siis sõltub kalapüügisektori majanduslik kestlikkus paljuski ekspordist, kus oluliste turgude äralangemine võib vähendada sektori tulusust. Nii näiteks vähenes kilu- ja räimepüügisektori tulusus, kui Venemaa turule kehtestati ekspordipiirangud (joonis 2). COVID-19 levikust tingituna on 2020. aastal vähenenud Euroopa suunaline eksport, eeskätt magevee kalade (koha, ahven) töötlemisega tegelevatel ettevõtjatel, kuna HoReCa nõudlus on marginaalne. Samuti on vähenenud ka kilu- ja räime ekspordi kogused, mistõttu on sektor turu ülepakkumise ning hinnalanguse vältimiseks pidanud leidma toodangule alternatiivseid turge.

Joonis 2. Kalapüügi- ja vesiviljelustoodete kogu ekspordi- ja impordidünaamika 2016-2020

Külmutatud kala osakaal Eesti päritolu kalatoodete ekspordis on üle 60%, mistõttu on vajadus toodete mitmekesistamise ja tootearenduse järele (joonis 3).

Joonis 3. Eesti päritolu müüdnud kalatoodete väärtuse osakaal kogu kalatoodete müügis 2020. aastal

Tööjõu vananemine, erialaspetsialistide ja oskustööjõu nappus ja kalatöötlemise valdkonna vähene atraktiivsus noorte silmis vajab sektori kestlikkuse tagamisel terviklikku käsitlust. Soodustame valdkonnast positiivse kuvandi loomist ning tõhusamat koostööd teadus- ja haridusasutuste, ettevõtete ja administratsiooni vahel, sh õppekavade kaasajastamisel, täiendusõppe korraldamisel ning vajalike erialaspetsialistide koolitamisel.

Sektoris tegutsevatel mikro- ja väikeettevõtjatel on olnud madal omafinantseeringuvõime, samuti on raskendatud VKE-de ligipääs pikaajalistele laenudele. Selliste turutõrgete leevendamiseks võimaldame ligipääsu laenurahale.

Jätkuva nõudluse rahuldamiseks kalapüügi- ja vesiviljelustoodete järele maailmas ja Eesti kalatoodetega isevarustatuse kõrge taseme juures soodustame kvaliteetse ja kõrge lisandväärtusega ning suure ekspordipotentsiaaliga toodete tootmist. Ühe teenusena aitame kaasa uute turgude leidmisele ja vähendame võimalikke riske peamistel sihtturgudel.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada PRIA ning PTA.

Tabel 6. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2020)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Eksporditavate toodete koguväärtus, €	121 608 465	127 000 000	138 000 000	145 000 000	148 000 000
Kalandustoodete tarbimine Eestis, (kg inimese kohta)	15 (2019)	19,5	20	20	20,5
Kalatöötlemise lisandväärtus sektoris töötaja kohta, €	21 289 (2019)	18 000	18 030	18 360	18 500

5.1.3 Vesiviljelus

Programmi tegevuse eesmärk on tagada elujõuline ja konkurentsivõimeline vesiviljelussektor.

Poliitika kujundamise ja rakendamise loome tingimused majanduslikult elujõulise ja konkurentsivõimelise vesiviljeluse arenguks. Tähelepanu tuleb enim pöörata tootlikkuse tõstmisele, uute liikide kasvatusel, toodangu mahu- ja lisandväärtuse kasvule. Selleks soodustatakse valdkonna teadus- ja arendustegevust. Teadmispõhisema poliitika kujundamisele aitab kaasa osalemine mitmesugustes rahvusvahelistes teaduskoostöö võrgustikes, nagu näiteks JPI Oceans, SCAR-Fish ja raamprogrammi „Euroopa horisont“ missioonivaldkonna „Terved ookeanid, mered, ranniku- ja siseveed“ tööühm.

Ühtlasi toetame Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös ERA-NET Cofund BlueBio's ja ERA-NET Cofund Blue Economy's rakendusuuringute programmi kaudu.

Toodangu suurenev maht aitab rahuldada töötajate senist toorainevajadust ja siseturu nõudlust kasvatatavate liikide järele. Suurema toodangumahu saavutamine lubab ettevõtetel siseneda kindlamini ka turgudele ja turusegmentidesse, kus oodatakse stabiilseid tarneid. Konkurentsivõime tõstmiseks pöörame senisest enam tähelepanu toodangu väärimisele ning kasvatustehnoloogiatele. Vesiviljelussektori kvaliteetse toodangu suurendamisel tagame valdkonnas tegutsevate konkurentsivõime Läänemere piirkonnas ning hea keskkonnaseisundi säilimise tootmise intensiivistumisel. Toetame keskkonna- ja energiasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõttu, soosides ressursside efektiivsemat kasutust. Aitame kaasa tootmismahude kasvule ning muudame tootmise tõhusamaks või mitmekesisemaks.

Vesiviljeluse tasakaalustatud arengu soodustamiseks on senisest enam vaja teha koostööd ministeeriumite ja nende valitsemisalade asutuste vahel, sh merevesiviljeluse arendamisel, sest prognoositavat toodangu kasvu saame oodata merevesiviljeluse arvelt. Ühtlasi tuleb merevesiviljeluse arendamisel arvestada Läänemere keskkonnaseisundiga ning merealade planeerimisest ja keskkonnanahoiust lähtudes luua võimalusi koostoimeliste lahenduste tekkeks. Selleks, et tagada ettevõtjatele merevesiviljeluse arendamisel investeerimiskindlus, loome süsteemi, kus merevesiviljeluseks sobivatel aladel lubade saamise korraldab riigiasutus, andes seejärel need alad ettevõtjatele rendile. Sellega loome merevesiviljelusega alustavatele ettevõtjatele võimaluse tootmistegevusega koheselt alustada ning vähendada ettevõtjatele hoonestuslubade taotlemiseks kuluvat aega.

Vesiviljelussektori ettevõtete omavahelise koostöö soodustamiseks ja konkurentsivõime parandamiseks jätkame teavitus-, koolitus- ja nõustamistegevustega Kalanduse Teabekeskuses.

Sektoris tegutsevatel ettevõtjatel on olnud madal omafinantseeringuvõime. Samuti on olnud finantsvahendid sihtgrupele raskesti kättesaadavad. Selliste turutõrgete leevendamiseks võimaldame ligipääsu laenurahale. Samuti avasime 2020. aastal uue toetusmeetme tootlike investeeringute toetamiseks vesiviljelussektoris.

Eesti vesiviljelussektori suur killustatus ja huvide lahknevus väikese toodangumahuga toodete ja tootmisviiside vahel pärsib tõhusat koostöövõimet nii erialaliitude kui ka tootjaorganisatsiooni raames. Ühistegevuse soodustamine on üks peamisi tegureid sektori elujõu ja konkurentsivõime tagamiseks.

Bioloogilise ressursi säästlikust kasutamisest lähtudes soodustame keskkonnanahoidlikku tootmist, toetades tootearendusliku ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist. Kvaliteetne ja kõrge lisandväärtusega vesiviljelustoodang ning tarbijateadlikkuse kasv loovad eeldused vesiviljelustoodete tarbimise suurendamiseks.

Vesiviljelussektori ettevõtetele paremate tingimuste loomiseks oma toodanguga kauplemisel viime ellu riikliku tauditõrjepro grammi riigi tasemel taudivabaduse saavutamiseks.

Oodatavat tulemust aitab oma teenuste kaudu saavutada PRIA ning PTA.

Tabel 7. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2019)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Vesiviljelus ettevõtete töökohtade arv	64	70	75	80	100
Vesiviljelus ettevõtete keskmine palk (suhe Eesti keskmisesse), %	50,2	53,6	53,7	53,8	55
Vesiviljelus ettevõtete müügitulu, €	4 138 330	6 000 000	7 600 000	8 000 000	12 000 000
Vesiviljelussektori toodang, tonni	1039 (2020)	1400	1800	2000	3000

5.1.4 Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi keskkonnanahoiusemeetmete rakendamine

Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi keskkonnanahoiusemeetmete rakendamise tegevus sisaldab Maaeluministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi ja tema valitsemisala asutuse poolt taotletavaid toetusi.

- Kalanduse kontrolli ja järelevalve toetus – saab kasutada nende tegevuste elluviimiseks, mis tagavad seire, kontrolli, õigus- ja haldusnormide täitmise, suurendades seejuures avaliku halduse suutlikkust ja tulemuslikkust täiendavat halduskoormust tekitamata ning lihtsustades kalapüügi andmete esitamist.

- Kalandusandmete kogumise toetus – saab kasutada nende tegevuste elluviimiseks, mis on vajalikud kalandusandmete kogumise, haldamise ja kasutamise toetamiseks ning ühise kalanduspoliitika rakendamiseks.
- Merekeskkonnateadmiste parendamise toetus – peamine eesmärk on panustada Eesti merestrateegia meetmekava rakendamisesse.
- Merekeskkonna bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide kaitse ning taastamise toetus – toetatakse kalade kudemistingimuste parandamist.

5.1.5 Kalavarude ja -püügi haldamise ja kaitse korraldamine

Programmi tegevuse eesmärk on saavutada olukord, kus kalavarude püügitingimused ja -võimalused on aja- ja asjakohased, kalavarud on kestlikult majandatud, harrastuspüük on korraldatud ja arendatud.

Kalavarude hea seisundi saavutamiseks ja säästlikuks kasutamiseks on liigse püügikoormusega piirkondades vaja oluliselt vähendada kasutada lubatud püügivahendite arvu ning ajakohastada kalavarude kaitsemeetmeid (alammõõdu korrigeerimine, ajalis-ruumilised piirangud, selektiivset püüki toetavad meetmed). Selleks rakendatakse teadmispõhist lähenemist, tuginedes otsuste tegemisel kalavarude seisundi hindamisele ja teadussoovitustele. Lõheliste rändeteede probleemi lahendamiseks avatakse kalanduse seisukohalt olulistele jõgedele rajatud paisudel ja ummistunud jõgede suudmetes kaladele läbipääsud kudealadele. Lisaks taastatakse elupaiku ning koelmuid, et tagada varude parem looduslik taastumine. Ohustatud kalaliikide varude taastamiseks asustatakse veekogudesse kalade noorjärke, arvestades seejuures vajadusega säilitada looduses geneetiline mitmekesisus.

Kalavarude hea seisundi ja säästliku kasutamise tagamiseks parendatakse järelevalve süsteeme ja planeerimist olulisemate kalaliikide keeluaegadel, -kohtades, püügi aladel ja maaletulekukohtades, koostatakse kontrollkavad ning korraldatakse rahvusvahelisi ühisoperatsioone. Aastal 2022 alustatakse ettevalmistusi eksperimentaalse uuringu tuulikute müra mõju olulisusest räime rändele Eesti rannikumeres teostamiseks.

Ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks täiendatakse järelevalve elektroonilise kontrollimise võimalusi ning arendatakse uusi, riskipõhist järelevalvet hõlbustavaid infotehnoloogilisi süsteeme ja rakendusi. Samuti parandatakse koostööd vabatahtlikega kudealade kaitsmisel. Selleks, et tõsta kalurite teadlikkust säästvast kalapüügist, kaasatakse neid erinevatesse kalavarude kaitse ja ebaseadusliku kalapüügi ohjamisega seonduvatesse tegevustesse. Harrastuskalapüügi edendamiseks ajakohastatakse infosüsteemi, et lubade väljastamine ja andmete esitamine oleks ladusam. Toetatakse harrastuspüügiks vajalike taristute rajamist, mis aitab tõsta teenuse kvaliteeti ja populaarsust ning vähendab keskkonnakasutusest tingitud mõjusid loodusele. Samuti on vajalik kasvatada harrastuskalastajate keskkonnateadlikkust.

Oodatavat tulemust aitab oma teenuste kaudu saavutada Keskkonnaamet. Lisaks on olulised partnerid teenuste elluviimisel Riigimetsa Majandamise Keskus ning Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Tabel 8. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdik	Algtase (2020)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Madalas seisus varude arv	18 (2021)	18	15	15	15
Jõgedel avatud rändetakistuste arv (tk)	108	115	120	120	125